

KENT İMGELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ BAKIMINDAN MANİSA¹

Araş. Gör. Dr. Gonca KUZAY DEMİR
Celal Bayar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

ÖZ

Hızla küreselleşen dünyada, ulusal kalıtın tespiti ve kültürel değerlerin sürekliliğinin sağlanması için koruma değil, yayma politikaları uygulanmalıdır. Kültür ürünlerinin sürekliliği, ancak yerelden ulusala, ulusaldan küresele kazandırılarak sağlanabilir. Bu açıdan kentlerin imgeleri belirlenmeli ve var olan tarihi, coğrafi ve kültürel birikimleri tespit edilerek değerlendirilmelidir.

Amasya ve Kütahya gibi "Şehzadeler şehri" olarak anılan kentlerden Manisa, tarihi olduğu kadar coğrafi ve kültürel yapısı bakımından da büyük bir zenginliğe sahiptir. Manisa; tarihi mekânları, coğrafi özellikleri, yetiştirdiği şahsiyetler, meşhur yemek ve yiyecekleri, yaşam biçimleri ve gelenek ve görenekleri ile kent kültürü oluşmuş ve imgelere sahip kentlerdendir. Dünya üzerinde parayı ilk olarak kullanan Lidyalıların başkenti Sardes, Philadelphia ve Aigai antik kentleri gibi tarihî bir mirasa ev sahipliği yapan Manisa; Türkiye'de ve dünyada Ağlayan Kaya (Niobe), Bereket Tanrıçası rölyefi (Kybele), Spil Dağı, Manisa lalesi, Sultanî üzüm, Salihli kirazı ve mesir macunu gibi tarihi, coğrafi ve kültürel varlıklarla temsil edilmektedir. Yerelden ulusala ve hatta uluslararası boyuta değerlendirilebilen Manisa kent imgeleri, kent kültürünün ortaya çıkmasına ve kentli kimliğinin oluşmasına katkı sağlamaktadır.

Bu çalışmada; Manisa kentinin imgeleri, bu imgelerin "oluşum", "yayılma" ve "yararlanma" süreçleri dikkate alınarak incelenecektir. Çalışmanın sonunda, Manisa kentinin tarihi, doğal ve kültürel yapısıyla bütünleşen imgelerin, Manisa'nın kültürel, eğitsel, turistik ve ekonomik yapısına katkılarına yönelik tespit ve öneriler sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Manisa, kent, imge, kültür, mesir macunu, Niobe, Kybele.

MANISA IN TERMS OF EVALUATION OF CITY IMAGES

ABSTRACT

In order to determine national heritage and maintain the continuity of cultural values in the rapidly globalizing world, spreading policies should be applied instead of protection policies. Continuity of cultural products can only be ensured by transferring

¹ Makalenin geliş tarihi: 12.03.2015

Makalenin kabul tarihi: 23.03.2015

them from local to national and national to global arenas. In this respect, image of the cities should be specified, and the existing historical, geographical and cultural accumulations should be determined and evaluated.

Manisa, mentioned as "The City of the Sultan's Sons", like Amasya and Kütahya, is rich in terms of not only its geographical and cultural structure but also its history. Manisa is one of the cities which has a composed city culture and urban images with its historical sites, geographical feature, famous food, life styles and traditions, and many important people in Turkish history grew up in this city. Hosting a variety of historical heritage such as Sardes, the Lydian city whose inhabitants were the first to use money in the world, Philadelphia and Aigai ancient cities. Manisa is also the home of historical, geographical and cultural assets such as the Crying Rock (Niobe), the Goddess of Fertility (Kybele), Mount Sipylus, tulip of Manisa, sultana, cherry of Salihli and mesir paste. The city images of Manisa, which can be evaluated from local to national and even international dimensions, contribute to revealing the culture of the city and developing the urban identity.

In this study, images of Manisa will be examined by taking into consideration the "developing", "spreading" and "utilization" processes of these images. In the conclusion part of the study, findings and suggestions will be offered relating to the contribution of images integrating historical, natural and cultural structure of Manisa into the educational, touristic and economical structure of the city.

Keywords: *Manisa, city, image, culture, mesir paste, Niobe, Kybele.*

Giriş

19. yüzyıldan günümüze devam eden halk bilimi çalışmalarına bakıldığında hızla küreselleşen dünyada, kültürel değerlerin tespit edilmesi ve bunlar hakkında farkındalık sağlanarak, bu değerlerin sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan kullanılması büyük önem arz etmektedir. Öcal Oğuz'un tespit ettiği üzere hızla küreselleşen dünyada, ulusal kalıtın tespiti ve kültürel değerlerin sürekliliğinin sağlanması için koruma değil, yayma politikaları uygulanmalıdır. Kültür ürünlerinin sürekliliği, ancak "yerelden ulusala ulusaldan küresele kazandır"ılarak sağlanabilir (Oğuz, 2002b: 20). Bu açıdan kent merkezli çalışmalarda kentin tarihî, coğrafi ve kültürel birikimleri dikkate alınarak, kenti temsil eden ve edebilecek imgeler belirlenmeli ve bu imgeleri yerelden ulusala ve hatta uluslararası boyuta kazandıracak çalışmalar yapılmalıdır.

Bu makalede; öncelikle "imge" kavramı üzerinde durulacak, kent imgelerinin tespiti ve incelenmesine yönelik görüşler verilecek, daha sonra ise Manisa kentinin imgeleri, yapısal özellikleri bakımından sınıflandırılıp "oluşum", "yayıma" ve "yararlanma" süreçleri dikkate alınarak incelenecektir. Manisa kent imgelerinin kent kültürünün ortaya çıkmasında ve kentli kimliğinin oluşmasındaki katkıları tartışılacak ve çalışmanın sonunda, Manisa kentinin tarihî, coğrafi ve kültürel yapısıyla bütünleşen imgelerin, Manisa'nın kültürel, eğitsel, turistik ve ekonomik yapısına katkılarına yönelik tespit ve öneriler sunulacaktır.

“İmge” Nedir?

Kent merkezli çalışmalarda "imge" olarak tespit ettiğimiz kültürel değerler, M. Öcal Oğuz tarafından; "... seçilmiş, meşhurlaşmış, işlenmiş ve üzerinde uzlaşmış kültürel verimler" olarak tanımlanmış ve "her yörenin yerel, ulusal, bölgesel veya uluslar arası hale gelmiş yani, 'meşhur'laşmış halk bilimsel ürün ve gösterimleri" şeklinde açıklanmıştır (Oğuz, 2002a: 59).

Nebi Özdemir, "Kentlerin Gezgin İmgeleri veya Kent İmgeleri Giydirilen Otobüsler" adlı makalesinde, kent imgesini "doğal, tarihi ve kültürel kent belleğinden beslenilerek tasarlanan yeni somut ya da soyut yaratmalar/görüntüler" olarak tanımlamaktadır ve "coğrafi farklılıkların, özgünlüklerin ve zenginliklerin kentsel imge yaratımında ve gösteriminde doğal haliyle ya da işlenmiş (tasarım ürünü) bir şekilde kullanıldığını" ifade etmektedir (Özdemir, 2011: 47, 48). Pınar Fedakar da, Oğuz ve Özdemir'in görüşlerini kent imgelerinin tarihi geçmişten gelen ürünler olabileceği gibi, yeni tasarım yaratmaları da olabileceğini belirterek vurgulamaktadır (Fedakar, 2013: 229).

Özdemir, kent imgelerinin "tarihi miras, yer altı ve üstü zenginlikleri, tarım ve hayvancılık alanı, özellikle de kültürel mirasla ilgili" olduğunu, "Dans, müzik, yemek, el sanatları, giyim-kuşam, eğlence, sözlü ve yazılı edebiyat, mimari, anlatım-gösterim gelenekleri, zirve şahsiyetler vd. kültürel imgeler kapsamında" değerlendirilebileceğini belirtmektedir (Özdemir, 2011: 50).

Seda Bilen Seheroğlu ve Gökhan Göktürk hazırladıkları bildirimlerinde kent imgelerinin oluşumunda, "yaşanılan tarihsel gelişim, coğrafi yapı, sosyo-ekonomik yapı, demografi, kültür gibi" çeşitli unsurların etkili olduğunu ifade etmektedirler ve kent imgesini "tasarı, düzenlenişi, görünümü ve yapılarının yapı-tasarımcılık özellikleriyle, bir kentin insanda bıraktığı izlenimdir" ve "belli bir bütünsellik içinde kentin dokusunu ve kimliğini anlamlı kılmamıza da yardımcı olur" şeklinde açıklamaktadırlar (Seheroğlu-Göktürk, 2008: 599-600).

Araştırmacıların imge hakkında söylediklerinden yola çıkarak, imgelerin bir kenti yansıtan tarihî, coğrafi ve kültürel ürünler olduğunu söylemek mümkündür. Bu ürünler, zaman içinde kendiliğinden imge haline gelmiş olabileceği gibi, bir tasarım süreci sonucunda da imge olmuş olabilirler. Tarihî dokusu kente zaman içinde imgeler kazandırırken, sahip olduğu coğrafi özellikler ve buna bağlı olarak ortaya çıkan iklim, bitki örtüsü, bölgeye has yetiştirilen ürünler ve hayvanlar da imge konumuna gelebilmektedir. Kent imgelerinin oluşumunu sağlayan bir diğer unsur da bölgenin sahip olduğu kültürel birikimdir. Bölge halkının yaşam biçimleri, inançları, gelenek ve görenekleri, yemekleri, giyim ve kuşamları, tören ve kutlamaları, oyun ve eğlenceleri ve el sanatları gibi kendilerine özgü kültürel birikimleri zaman içerisinde imge haline gelebilir veya getirilebilir.

Metin Ekici'nin ifade ettiği üzere; "halk bilim çalışmalarında ilk boyut 'tespit', ikinci boyut 'derleme' ve üçüncü boyut da 'temsil ve sunum'dur... halk

bilimciler, aynı zamanda, tespit ettikleri halk bilgisi yaratmalarının 'temsil edilmesi', 'sunulması' gerekli görülenlerin 'devamlılığının sağlanması' ve 'yerelden küresele ulaşacak bir kültür değeri haline getirilmesi' sorunlarını çözmekle de görevlidir" (Ekici, 2004: 14-15). Ekici'nin halk bilimi çalışmalarının üçüncü boyutu olarak adlandırdığı aşama, Oğuz tarafından; "'derleme' ve 'değerlendirme' dönemlerinde ortaya çıkan birikimi 'uygulama' yoluyla toplumsal yararlılık ve verimliliğe dönüştürme" süreci olarak görülmektedir (Oğuz, 2002c: 27). Bir kentin imgelerinin tespit edilmesi; kültürel, eğitsel, turistik ve ekonomik alanda değer taşıyan bir çalışmanın ilk aşamasını oluşturmaktadır.

Oğuz, kent imgelerinin incelenmesinde *oluşum+ yayılma+ yararlanma* şeklinde formüllediği üç önemli süreci dikkate alan bir yöntemi tercih etmektedir ve incelemede her imgenin tek başına halk biliminin kuram ve yöntemleri ile değerlendirilirken, "*uygulamalı halkbilimi bakışı*" ile ele alınması gerektiğini belirtmektedir (Oğuz-Saltık Özkan, 2004: 4; Oğuz, 2002a: 62).

Uygulamalı halk bilimi sayesinde imge haline gelen unsurlar, "*bugünün ve geleceğin ekonomik, kültürel, eğitimsel ve toplumsal ihtiyaçlarının karşılanmasında*" katkı sunmaktadır (Oğuz, 2002a: 59). Özdemir, geçmiş dönemde oluşmuş imgelerin turizm ve ekonomiye katkı sağlayacağını belirtirken, turizm ve ekonomi alanlarının da yeni imge oluşumu, gelişimi ve gösterimine katkı sağlayabileceğini ifade eder (Özdemir, 2011: 49).

Nebi Özdemir'in tespit ettiği üzere; "*Böylelikle bir taraftan kentlerin tarihî, doğal ve kültürel mirasına/ belleğine görünürlük ve farkındalık kazandırılabilir, diğer taraftan da yöresel kültür ekonomileri canlandırılabilir. Bu çalışmalarla özellikle yereldeki kültürel mirasın korunması ve yaşatılması faaliyetleri de hızlandırılabilir ve güçlendirilebilir*" (Özdemir, 2011: 53).

Kent merkezli çalışmalarda mevcut imgeleri veya imge olabilecek ürünleri tespit etmek ve bu ürünlerden ekonomik, kültürel, eğitimsel ve toplumsal açıdan faydalanmak gerekmektedir. Bununla birlikte, evrendeki her şey değişim içerisindedir ve evrenin tabiatında olan bu değişim, kimi zaman bir gelişim olabileceği gibi kimi zamansa bozulma olabilir (Ekici, 2008: 35). Bu nedenle tespit edilen imgelerden yararlanma aşamasında dikkatli olmak gerekmektedir. İmgelerin sürdürülebilirliği ve yaygınlığı, kentin tarihî ve coğrafi özellikleri ile bütünleştiklerinde güçlenmektedir (Fedakar, 2013: 230). Kentin tarihî, coğrafi ve kültürel yapısıyla çelişen veya zaman içerisinde uyumsuz hale gelen değerler imge haline gelemeyeceği gibi, bu bir çeşit yozlaşmaya yol açabilir. Bu nedenle günümüzde kimi halk bilgisi ürünlerini zaman, mekân ve sosyo-ekonomik yapıyla uyumlu hale getirmek için güncelleme yapılabilir (Ekici, 2008: 36). Böylelikle sürdürülebilir ve yaygınlaştırılabilir imge oluşumu sağlanabilir.

Manisa Kentinin İmgelerine Dair Tespitler

Ege Bölgesinde yer alan Manisa, tarihî bakımdan olduğu kadar coğrafi ve kültürel özellikleri bakımından da büyük değer taşıyan kentlerimizdendir. Tarih boyunca çeşitli uygarlıklara ev sahipliği yapmış olan Manisa, Osmanlı İmparatorluğu döneminde şehzade sancaklarından biri olması dolayısıyla günümüzde dahi "şehzadeler şehri" olarak anılmaktadır. Dünya üzerinde parayı ilk olarak kullanan Lidyalıların başkenti Sardes ve Aigai antik kentleri gibi tarihî bir mirasa ev sahipliği yapan Manisa; Türkiye'de ve dünyada Ağlayan Kaya (Niobe), Bereket Tanrıçası (Kybele) rölyefi, Spil Dağı, Manisa lalesi, yaş ve kuru üzüm, Salihli kirazı ve mesir macunu gibi tarihî, coğrafi ve kültürel varlıklarla temsil edilmektedir (Oğuz, 2013: 158). Sahip olduğu potansiyeli, kentin markalaşma sürecinde kullanmak amacıyla Manisa'da Kültür Bakanlığı'nın, İl Özel İdaresi'nin ve Kalkınma Ajansı'nın destekleri ile projeler yürütülmektedir. Bunlardan biri "Hediyelik Eşya'da Manisa Markası Projesi"dir. Bu projede Manisa kentinin imgeleri belirlenip yeni tasarımlarda kent imgeleri kullanılarak, Manisa kentini markalaştırmak hedeflenmiştir.² Manisa'nın kültürel, turistik ve ekonomik yapısına büyük katkı sağlayacak bu çalışmanın dışında, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın Manisa kentini on dokuz "marka şehir"den biri ilan etmesi üzerine, Manisa Valiliği "Manisa'nın Turizm Seferberliği ve Markalaşma Projesi"ni başlatmış³ ve bu projenin sonucunda "Marka Şehir Manisa Dev Öğrencinin Turizm El Kitabı" adlı bir kitap yayımlanmıştır. Bu kitapta Manisa kentinin markalaşma sürecinde kullanılabilecek imgeler belirlenmiş ve tanıtılmıştır.⁴

Manisa kentinin markalaşma sürecine yön vermek amacıyla yapılmış bu çalışmalardan, sosyal medya ve basında kentin tanıtımlarından ve kente dair gözlemlerimizden yola çıkarak Manisa kentinin imgelerini tespit etmek mümkündür. Manisa kentinin imgeleri, temel yapısal özellikleri ve "oluşum" ve "yayılma" süreçleri dikkate alınarak tarihî, coğrafi ve kültürel imgeler olarak sınıflandırılabilir.

---

² Hediyelik Eşyada Manisa Markası Projesi hakkında detaylı bilgi için bk. M. Altan Türe-Sonay Şeftalici-Seçil Arkant-Salih İnci (2013), Hediyelik Eşyada Manisa Markası Projesi, Manisa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Manisa. <http://www.manisahatirasi.com/index.php> (E.T. 12.12.2013)

³ Marka Kent Projesi için bk. Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı 2007 – 2013 (2007), Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara. <http://www.ktyatirimisletmeler.gov.tr/TR,11699/turkiye-turizm-stratejisi.html> (E.T. 12.12.2013)

⁴ Bu makalede imgelerle ilgili verilen bilgiler bu kitaptan alınmıştır. Marka Şehir Manisa Dev Öğrencinin Turizm El Kitabı (2013), Yay. Kurulu: Erdinç Karaköse, Erşen Akar, Altan Türe, Nedim Zurnacı, Kadire Ayzıt Bozkurt, Neşe Özer, Salih İnci. Neşe Ofset, İzmir.

I. Kentin Tarihî İmgeleri

Kentin tarihî imgeleri, kentin tarih boyunca ev sahipliği yapmış olduğu uygarlıklardan kalan tarihî miraslardır. Bunlar kendi içerisinde "kentin tarihî mekânlarıyla ilgili imgeler" ve "kentin tarihî şahsiyetleri ile ilgili imgeler" olarak iki grupta ele alınabilir. Antik dönemden günümüze kadar gerek coğrafi özellikleri gerekse fizikî konumu ile önemini yitirmeyen bu kent, Cumhuriyet döneminden önce, Osmanlı İmparatorluğu'nun en önemli sancaklarından biri olmuştur. "Saruhan" adı verilen bu sancakta çok sayıda şehzade yetişmiştir. Bu nedenle günümüzde dahi Manisa, Amasya ve Kütahya gibi "şehzadeler şehri" olarak anılmaktadır. Manisa'nın tanıtımında sıklıkla kullanılan bu ifade, ulusal bir imge boyutuna ulaşmıştır. Osmanlı Dönemi'ne ait Muradiye Camii ve Külliyesi, Beylikler döneminin en önemli eserlerinden Ulu Cami, kentin antik dönemde ev sahipliği yaptığı Lidyalılara ait Sardes ve Bintepe Tümülüsleri (Lidya Kral Mezarları) ve Aigai antik kenti, Alaşehir ilçesinde bulunan Philadelphia antik kenti ve Hitit döneminde yapıldığı tahmin edilen ana Tanrıça Kybele'nin (Bereket Tanrıçası) rölyefi Manisa'nın imge haline gelmiş tarihî mekânlarındandır.

Kentin tarihî imgeleri, "oluşum" süreci bakımından kentin sahip olduğu tarihî geçmişi ortaya çıkarmıştır. Antik dönemden günümüze kadar önemli bir yerleşim yeri olan Manisa kentinin tarihî imgeleri, "yayıma" sürecini zaman içerisinde sağlamlaştırmakla birlikte, yakın dönemde yapılan bazı çalışmalarla bu süreci sürdürmektedir ve "yararlanma" sürecinde değerlendirilmektedir. Örneğin; Muradiye Camii'nin günümüzde müze olarak kullanılması, mekânın imgesel değerini arttırmıştır. Yerel bir imge olan bu tarihî cami, kentin tarihî zenginliğinin bir göstergesi niteliğinde önemli merkezlerinden biri haline gelmiştir. Günümüzde kent merkezini yüksekçe bir tepeden kucaklayan Ulu Cami, kentin turistik ziyaret ve seyir yerlerinden birini oluşturmaktadır. Uluslararası üne ulaşmış Sardes, aynı zamanda kentin inanç imgeleri arasında da yer almaktadır. Ege bölgesinde her yıl gerek yerli gerekse yabancı binlerce turisti ağırlamaktadır. Aynı döneme ait Bintepe Tümülüsleri, uluslararası değere sahip imgelerden olmasına rağmen, kentin sahip olduğu potansiyelden yararlanamadığı imgelerdendir. Manisa kentinin uluslararası değere sahip imgelerinden olan Kybele rölyefi ise, kentin tanıtımında sıklıkla kullanılmaktadır.

Tarih boyunca kente yapmış olduğu ekonomik, sosyal ve kültürel yatırımlarla adları Manisa adı ile anılan imge şahsiyetler de vardır. Bunlar Yavuz Sultan Selim'in eşi olan Ayşe Hafsa Sultan, hazırlamış olduğu mesir macunu ile Merkez Efendi ve Türkiye'nin ilk çevrecisi olan "Manisa Tarzanı"dır. Kente yapmış olduğu mimarî ve sosyal yatırımlarla, kentin imge şahsiyetleri arasında yer alan Hafsa Sultan, günümüzde dahi adı ile pek çok mekâna ev sahipliği yapmaya devam etmektedir. Örneğin; Manisa'da bir mahalle, bir üniversite hastanesi ve bir okul adını Hafsa Sultan'dan almaktadır.

Ayrıca Celal Bayar Üniversitesi'ne ait Tıp Tarihi Müzesi "Hafsa Sultan Şifahanesi" adını taşımaktadır.

Merkez Efendi, aslen Denizli'nin Buldan ilçesinde doğmasına rağmen, Manisa'da adı sağlık ve şifa ile anılmaktadır. İstanbul Zeytinburnu belediyesi Merkez Efendi'yi sahiplenerek, adına botanik bahçesi açmıştır. Manisa'da ise; bir mahalle, bir hastane ve bir okul Merkez Efendi'nin adıyla anılmaktadır.

Yaşamı boyunca doğayı korumaya ve ağaçlandırmaya çalışan Manisa Tarzan'ı ise, hakkında yapılan belgesellerle ulusal çapta bir üne sahip imge şahsiyetlerinden biridir. Kentin tanıtımında Manisa Tarzan'ının da imge bir şahsiyet olarak kullanımı oldukça sınırlıdır. İsmi günümüzde bir ilkokulda yaşatılmaktadır.

II. Kentin Coğrafi İmgeleri

Manisa kenti, coğrafi özellikleri bakımından oldukça zengin bir yapıya sahiptir. Kenti çevreleyen yüksekçe dağlar, ortasından geçen nehir ve yeraltı suları, bölgenin flora ve faunasını şekillendirmiştir. Kentin coğrafi imgelerinin başında, Manisa'nın güneyinde yer alan ve 1517 metre rakıma sahip Spil Dağı ve içerisinde bulunan Milli Park gelmektedir. Yunt dağı, Uşak ilinden İzmir Körfezi'ne uzanan alan içerisinde Manisa kentinden geçen Gediz Nehri, Manisa kentinin her yerinden fişkıran şifalı yeraltı suları ve kaplıcaları, Kula ilçesine 18 kilometre uzaklıktaki doğal yollarla oluşmuş Kula peri bacaları, Osmanlı İmparatorluğu zamanında Topkapı Sarayı'nın bahçesini süsleyen Manisa lalesi, Sarıgöl ve Alaşehir ilçelerinde yetiştirilen Sultanî çekirdeksiz üzümü, önemli bir ihracat potansiyeline sahip Salihli kirazı, Ege Bölgesi'nde adıyla anılan Kırkağaç kavunu ve Manisa kentinin faunasına özgü Yılık yaban atları, kentin coğrafi imgelerindedir.

Kentin coğrafi imgeleri, "oluşum" süreci bakımından kentin sahip olduğu coğrafi zenginliğin ürünüdür. Coğrafi imgeler, "yayılma" ve "yararlanma" süreçleri bakımından değerlendirildiğinde kimi imgelerin ön plana çıkarak değerlendirildiği görülürken kimi imgelerse farkındalığının sağlanmasıyla sahiplenmeyi beklemektedir. Spil Dağı, Milli Parkı ile birlikte imgesel değeri ulusal bir boyuta ulaşmıştır. Spil Dağı'nın Atalanı mevkiinde düzlük alanda konaklama tesisleri bulunmaktadır. Yaz ve kış aylarında turistik amaçlı hizmet veren bu tesisler, aynı zamanda bu bölgeye yamaç paraşütü, dağ yürüyüşü ve safari amacıyla gelen insanları da ağırlamaktadır. Günümüzde sağlık turizmi açısından önemli bir potansiyele sahip Manisa kaplıcaları, kente ekonomik açıdan büyük katkı sağlamaktadır. Bu nedenle şifalı yeraltı suları ve kaplıcaları, yapılan turistik tanıtım çalışmalarıyla ulusal bir boyuttan uluslararası bir boyuta taşınmakta olan imgelerindedir. Kula peri bacaları, Gediz vadisi içinde panoramik açıdan büyük bir zenginlik oluşturmasına rağmen, turistik açıdan potansiyeli çok fazla kullanılmamaktadır. Bu imge, bölgesel bir tanınırlığa sahiptir. Kentin en bilinen imgesi olan Manisa lalesi, 16. yüzyılda klasik Osmanlı sanatının en çok kullanılan motifi olmuş ve zevk ve eğlence ile

geçen 17. yüzyıla adını vermiştir. Günümüzde Manisa lalesi bir sembol olarak, Manisa kurum ve kuruluşlarının logolarında, kent merkezinde bulunan çeşitli heykel ve görsel süslemelerde ve hediyeelik eşyalarda kullanılmaktadır. Örneğin; Manisa Celal Bayar Üniversitesi'nin logosu Manisa lalesi kullanılarak hazırlanmıştır. Yine Manisa Valiliği'nin ve Manisa Büyükşehir Belediyesi'nin kurum logolarında bu imgeye yer verilmektedir. Yerel bir imge olan Manisa lalesi, ulusal bir özellik kazanmış ve Osmanlı saraylarından Hollanda'nın bahçelerine taşınarak, uluslararası boyuta ulaşmışsa da, yeterli sahiplenme ve temsil sağlanmadığı için, bu imge uluslararası boyutta değerlendirilememektedir. Verimli topraklarını Gediz nehrinin bereketli suları ile sulayan Manisa kenti, yetiştirmiş olduğu üzüm, kiraz, kavun, zeytin, domates, mısır ve çilek gibi ürünlerle de ülke genelinde önemli bir üne sahiptir.

II. Kentin Kültürel İmgeleri

Kentin kültürel imgeleri “oluşum” ve “yayıma” süreçleri dikkate alındığında, bu kentte geçmişten günümüze yaşayan insanların kültürleri ve kültür ürünleriyle ve hatta kentin sahip olduğu kültürel birikimi sahiplenen ve kentli kimliğini oluşturan insanlarla ilgilidir. Manisa'da yaşayan ve kendini “Manisalı” olarak niteleyen insan grubuna bağlı olarak, imgelerin günümüz şartlarıyla çatışma yaratmayacak biçimde “yararlanma” sürecinde değerlendirildikleri görülmektedir. Kimi korunarak kimi güncellenerek kimi çeşitli festivallerle desteklenerek sürdürülen Manisa kentinin kültürel imgelerini; kentin inanç kültürü, yemek kültürü, geleneksel el sanatları, yaşam biçimi ve gelenek ve görenekleriyle ilgili imgeler olarak tasnif etmek mümkündür. Kentin inanç kültürüyle ilgili imgelerin başında Niobe (Ağlayan Kaya), Thyatira, St. Jean Kilisesi ve Sardes gibi Hristiyan dünyası için önemli yerler arasındadır. İncil'de geçen yedi kutsal mekândan üçü Manisa'dadır. Daha yakın bir döneme ait inanç kültürüyle ilgili imgeler Mevlevihane ve Yunus Emre ve Taptuk Emre Türbesi'dir. Niobe, Thyatira, St. Jean Kilisesi ve Sardes kentin uluslararası bilinirliğe sahip imgeleri olmakla birlikte, Mevlevihane ve Yunus Emre ve Taptuk Emre Türbesi yerel imgeler olarak tanınmaktadır.

Kentin yemek kültürünün dikkati çeken en önemli imgelerini kebablar ve köfteler oluşturmaktadır. Manisa kentinin en bilinen yemeği kendine has malzeme, pişirme ve sunum özellikleriyle ile Manisa kebabıdır. İnce uzun köftelerin, odun ateşinde pişirilmesi ve pide, yoğurt ve salça sosu ile sunulmasından oluşan bu kebab çeşidinin yanı sıra, Salihli odun köftesi ve Akhisar köftesi yörenin en ünlü yemeklerindendir. Yerel imge haline gelmiş bu kültürel birikim içinde, Salihli odun köftesi coğrafi işaret alınmak suretiyle tescillenmiştir. Kentin kültürüne ait bu yemekler, Manisa kentinin bir ürün ile markalaştırılması açısından önem arz etmektedir.

Kentin yemek kültürünün doğrudan bir parçası olmasa da bu başlık altında ele alınabilecek bir diğer imge, kentin adı ile birlikte anılır hale gelmiş mesir macunudur. Yavuz Sultan Selim'in eşi, Kanuni Sultan Süleyman'ın annesi

olan Hafsa Sultan'ın hastalanması üzerine, Merkez Efendi'nin kırk bir çeşit bitki ve baharatlarla hazırladığı bu macun, sultanı iyileştirmiş, önce hastalara, daha sonra ise halkın isteği üzerine Sultan Camisi'nin kubbe ve minarelerinden kâğıtlara sarılı olarak tüm halka dağıtılmıştır. Böylelikle Manisa'da o dönemden günümüze devam eden bir festivalin oluşmasını sağlamıştır. Günümüzde mesir macunu ve buna bağlı olarak üretilen gıda ürünleriyle (lokumu, çayı vb.), ulusal ölçekte düşünülecek olursa, Manisa kentinin sembollerinden biri niteliğindedir. Festivaliyle mesir macununun UNESCO'nun Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) 2012 yılı temsil listesinde yer almasının ardından, bu imge ulusaldan uluslararası boyuta taşınan bir kültür değeri olarak tanınmaya başlamıştır.

Kültürel verimliliğini geleneksel el sanatları ve ürünleri ile gösteren Manisa'da kumaş ve kilim dokumacılığı, çömlekçilik, keçecilik ve at arabacılığı gibi sanatlar ön plana çıkmaktadır. Doğal pamuk ve ipekten el tezgâhlarında dokunan Manisa bezinin en az beş yüz yıllık bir geçmişe sahip olduğu bilinmektedir. 1950'li yıllarda dokuma tezgâhlarında üretilmeye başlanmasıyla birlikte canlanan üretim, son dönemde Manisa Valiliği ile Milli Eğitim Müdürlüğü'nün işbirliğince halk eğitim merkezlerinde düzenlenen Manisa bezi kursları açılmasıyla devam ettirilmiştir. Dokumacılığa ait bir diğer ürün; yöredeki halı ve kilimlerdir. 17.-18. yüzyıllardan günümüze kadar Kula, Gördes ve Yunt Dağı köylerinde halı-kilim dokumacılığı yapılmaktadır. Selendi kilimleri, Gördes ve Kula seccadeleri, Yunt Dağı köylerinde dokunan doğal boyalı yün kilimler bilinen en meşhur dokuma türlerindedir. Ayrıca kendine has yapısıyla Gökeyüp güveçleri ve ahşaptan rengârenk süslü yaylı Akhisar at arabaları, kentin markalaşmış geleneksel el sanatı ürünlerindedir.

Geleneksel el sanatları bakımından Manisa kenti, Manisa bezi ile ulusal bir imgeye sahiptir. Selendi kilimleri, Gördes ve Kula seccadeleri, Yunt Dağı köylerinde dokunan doğal boyalı yün kilimleri, Gökeyüp güveçleri ve Akhisar at arabaları ise, kentin bölgesel imgeleridir.

Kent yaşamı ve Manisa halkının gelenek ve görenekleri hakkında, yerel bir imge haline gelmiş iki unsur vardır. Bunlardan ilki Kula evleridir. 18.-19. yüzyıl Osmanlı mimarisi özelliğindeki Kula evleri, ahşaptan, cumbalı ve saçak süslemeli çok katlı avlulu evlerdir. Kula evleri, ince dar sokaklarla birlikte açık hava müzesi gibidir. Kula evleri, bölgesel olarak bilinirliğe sahip imgelerdendir.

Kentin diğer kültürel imgesi, Türklerin ata sporu cirittir. Manisa'nın Selendi ilçesinde, ilçenin kurtuluş günü olan 2-3 Ekim tarihlerinde her yıl cirit festivali düzenlenmektedir. Selendi, Ege Bölgesi'nde cirit sporunun yaşatıldığı ender bölgelerdendir. Ata sporu olan ciritin yaşatılması ve genç kuşaklara aktarılması amacıyla düzenlenen festival; yörenin kültürel birikimine katkı sağladığı gibi, bölgeye gelen insan sayısını arttırmasına bağlı olarak turistik ve ekonomik açıdan da fayda sağlamaktadır.

Manisa Kent İmgelerinden Yararlanılmasına Dair Öneriler

Kimi yerel kimi bölgesel kimi ulusal kimi ise uluslararası boyutta bir değere sahip olan Manisa kentinin imgeleri, ilçeleriyle birlikte Manisa'nın kentleşme ve "Manisalı" kimliğinin oluşması açısından büyük önem arz etmektedir. Manisa kent imgelerinin "oluşum", "yayılma" ve "yararlanma" süreçleri odaklı çalışmalarla; Muradiye Cami, Ulu Cami, Manisa Tarzan'ı, Yunt Dağı, Yılık yaban atları, Mevlevihane ve Yunus Emre ve Tabduk Emre Türbesi, Manisa kebabı gibi yerel imgeler ve Gediz nehri, Kula peri bacaları, Kırkağaç kavunu, Gökeyüp güveçleri, Akhisar at arabaları ve Kula evleri gibi bölgesel imgeler ulusal boyuta taşınabilir veya "şehzadeler şehri" namı, Spil Dağı, yeraltı suları ve kaplıcaları, Manisa lalesi, mesir macunu ve Manisa bezi gibi yerelden ulusala tanışılmış imgelere, uluslararası boyutta bir ün kazandırılabilir. Ayrıca Kybele'nin (Bereket Tanrıçası) rölyefi, Niobe, Thyatira, St. Jean Kilisesi ve Sardes gibi uluslararası bir üne sahip kültürel değerler, gerek tanıtım gerek sunum gerekse yararlanma açısından yeniden değerlendirilerek kente turistik ve ekonomik kazanç sağlayabilir.

Yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası değere sahip Manisa kentinin imgelerinden, kentin markalaşma sürecinde olumlu bir şekilde "yararlanma" amacıyla uygulamalı halk bilimi bakış açısıyla neler yapılabileceği üzerinde durulmalıdır. Kent imgelerinden yararlanarak kente tarihî, coğrafi ve kültürel açıdan farkındalık sağlamak mümkündür. Öncelikle yerelde başlatılacak farkındalık çalışmaları, zaman içerisinde ulusala ve uluslararası boyuta taşınarak kültürel, eğitsel, turistik ve ekonomik açıdan yarar sağlanabilir. Kentli kimliğinin kazanılması, öncelikle sahip olunan birikimin farkında olup, bu birikime sahip çıkılması ile mümkündür. Böylelikle kente, o kenti sahiplenen bir kitle ile önemli kültürel ve eğitsel yararlar sağlanabilir.

Kentin tarihî imgeleri kültürel, eğitsel, turistik ve ekonomik yarar sağlamak amacıyla kullanılabilir. Örneğin; tarih boyunca birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış Manisa kentinin tarihî dokusu ön plana çıkartılarak, günümüzde dahi "şehzadeler şehri" olarak anılmasına uygun bir şekilde Manisa kentinin görsel temsili yapılabilir. Kent merkezinde yer alan tarihî mekânların ön plana çıkartılması, ancak Manisa yerel yönetimleri tarafından yapılacak kent planlaması ile mümkündür. Bu mekânlara sahip çıkma, gerekli restorasyonu yapma ve bu tarihî dokuyu kent halkıyla ve kenti ziyaret edenlerle paylaşma ortamları hazırlama yerel yönetimlerin sorumluluğundadır. Böylelikle kent halkının tarihî mekânlara karşı farkındalığı ve sahiplenmesi sağlanabilir.

Sardes, Bintepe Tümülüsleri ve Aigai antik kenti gibi dünya kültürel mirası bakımından önem taşıyan tarihî mekânlar, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün teşvik ve yardımlarıyla turistik turlar çerçevesinde ele alınabilir ve Ege Bölgesi'ndeki turlara dâhil edilebilir. Bu nedenle, bu tarihî mekânlar için restorasyon çalışmaları yapılmalı ve bu mekânları ziyaret edecek turistlerin yararlanması için sosyal tesisler hazırlanmalıdır. Ayrıca tur şirketleriyle

görüştürülerek, konuyla ilgili eğitimler vermek ve onların olanaklarının gözden geçirilmesi ve beklentilerinin karşılanmasına yönelik çalışmalar yapmak gerekmektedir.

Coğrafi özellikleri bakımından büyük bir zenginliğe sahip Manisa kenti, şifalı yeraltı suları ile ulusal ölçekte bir tanınırlığa sahiptir. Bu potansiyel sağlık turizmi açısından değerlendirilebilir. Öncelikle hizmet verecek uluslararası ölçütlere sahip termal merkezlerin sayısı çoğaltılabilir. Termal merkezler, yapılacak tanıtımlarla ulusal ve uluslararası turizm potansiyeline sahip olabilir. Kula peri bacaları da, turizm açısından potansiyele sahiptir. Fakat bu potansiyel kullanılmamaktadır. Bölge, yapılacak yatırımlarla turistik alan haline getirilebilir, böylelikle ekonomik yarar sağlanabilir.

Kentin kültürel imgeleri, kentin günümüzdeki sosyo-kültürel değerleriyle çatışma yaratmayacak şekilde değerlendirilmelidir. Örneğin, Hıristiyan dünyası açısından büyük bir değere sahip olan Niobe (Ağlayan Kaya), Thyatira, St. Jean Kilisesi ve Sardes gibi inanç kültürüne ait imgeler, kentin inanç kültüründen ziyade turistik değerine katkı sağlamaktadır ve bu imgeler kente turistik ve dolayısıyla ekonomik yarar sağlayabilir. Bununla birlikte, Manisa Mevlevihanesi'nin faaliyetlerinin artırılması veya Yunus Emre ve Taptuk Emre Türbelerinin çevre düzenlemesiyle kültür ve inanç turizmi turlarına dâhil edilmesi, bölgeye hem kültürel katkı sağlar hem turistik bir değer katar hem de bu sayede ekonomik kazanç yaratır.

Kentin geleneksel el sanatlarıyla ilgili imgelerin farkındalığının sağlanması, ancak bu ürünlerin yeniden üretimiyle mümkündür. Usta-çırak ilişkisiyle yaşatılan bu geleneksel sanatlara ilginin artırılması amacıyla kurslar düzenlenebilir, ustalar desteklenebilir ve üretilen ürünler için pazarlama stratejileri geliştirilebilir. Bu durum da bölgenin kültürel, turistik ve ekonomik bakımdan kalkınmasını sağlar. Kula evleri gibi, bölgeye has mimarî yapıya sahip mekânlar, bölgenin kültürel mirasına ev sahipliği yapabilir. Bu kültürel hazine, uygulamalı halk bilimi bakış açısıyla değerlendirilerek açık hava müzesine dönüştürülebilir.

Mesir macunu, Sultanî üzüm, Salihli kirazı ve cirit gibi kent imgelerinin bir kısmı festivallerle desteklenmektedir. Bu durum, bu imgelerin sürdürülebilirliğini desteklediği gibi, aynı zamanda bu imgeler aracılığıyla kente kültürel, turistik ve ekonomik katkı da sağlamaktadır. Bu imgelerde olduğu üzere, kent merkezi ve ilçelerinde imgeleri tespit edip, kenti temsil edebilecek değerler belirlenerek, bunlara bağlı festivaller düzenlenebilir.

Sonuç

"Kent kavramı, içinde barındırdığı imgelerle anılır" (Seheroğlu-Göktürk, 2008: 599). İmgelerin "kent" kavramının ve "kentli" kimliğinin oluşumunda gösterdiği güç oldukça yüksektir. Bu nedenle kentin tarihî, coğrafi ve kültürel özellikleriyle ilgili imgeleri, yerel yönetimlerin ve özel kuruluşların dikkate alması ve kentin geleceğine yönelik politikalar çerçevesinde bu

imgelerden yararlanması gerekmektedir. “Kent” kavramı ve “kentli” kimliği ancak, bu imgelerin farkındalığının sağlanması, sahiplenilmesi ve bunların sunumunun gerçekleştirilmesi ile mümkündür.

Sahip olduğu coğrafi özellikler, tarihî ve kültürel değerlerle Manisa kenti kendine özgü bir birikime sahiptir. Bu birikimin farkında olan Manisa Valiliği ve Manisa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü çeşitli projelerle Manisa’da kent kültürünü ortaya çıkarma, yararlanma ve yayma amaçlamakta, şehrin markalaşma sürecini yönlendirme ve desteklemekte ve kent birikimini kente turistik, ekonomik ve kültürel açıdan değer kazandıran bir yapıya sevk etmeye çalışmaktadır. Bu bilincin kentin kurum ve kuruluşları vasıtasıyla, bu kentte yaşayan insanlara ulaşması gerekmektedir. Bu çalışmada ele aldığımız imgelere yenilerini eklemek veya Manisa kentinin tarihî, coğrafi ve kültürel özelliklerinden bir kısmını imgeleştirmek mümkündür. Önemli olan kentin tarihî, coğrafi ve kültürel birikimini görebilmek, sahiplenebilmek ve kültürel, eğitsel, turistik ve ekonomik açıdan kullanabilmek ve kentte yaşayanların katılımı ile canlı ve sürdürülebilir bir yaygınlık kazandırabilmektir.

KAYNAKLAR

EKİCİ, Metin (2004), "Halk Bilimi Araştırmalarında Üçüncü Boyut", *TÜBAR*, S. XVI- Güz, ss. 13-20.

EKİCİ, Metin (2008), Geleneksel Kültürü Güncellenme Üzerine Bir Değerlendirme", *Milli Folklor*, Yıl 20, Sayı 80, ss. 33-38.

FEDAKÂR, Pınar (2013), "*Evliya Çelebi'nin İzinde İzmir'in İmgeleri*", *Kent ve Seyyah: Evliya Çelebi'nin Gözüyle İzmir ve Çevresi-III.-Makaleler*, Editörler: Metin Ekici; Turan Gökçe, Ege Üni. Basımevi, İzmir, ss. 229-236.

Marka Şehir Manisa Dev Öğrencinin Turizm El Kitabı (2013), Yay. Kurulu: Erdiñ Karaköse, Erşen Akar, Altan Türe, Nedim Zurnacı, Kadire Ayzıt Bozkurt, Neşe Özer, Salih İnci. Manisa Valiliği 251 Bin Dev Öğrenci Projesi Yay., Neşa Ofset, İzmir.

OĞUZ, M. Öcal (2002a), "Halk Bilimi Çalışmalarında İmgeleri Öne Çıkarmak", *Küreselleşme ve Uygulamalı Halk Bilimi*, Akçağ, Ankara, ss. 59-62.

OĞUZ, M. Öcal (2002b), "Kentlerin Oluşumu ve Gelişimi Süreçlerinde Türk Halkbilimi", *Küreselleşme ve Uygulamalı Halk Bilimi*, Akçağ, Ankara, ss. 17-23.

OĞUZ, M. Öcal (2002c), "Halkbilimini Uygulamalı Çalışmak", *Küreselleşme ve Uygulamalı Halk Bilimi*, Akçağ, Ankara, ss.25-30.

OĞUZ, M. Öcal-Tuba Saltık Özkan (2004), *Kentler ve İmgeler*, Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Gazi Türk Halk Bilimi Topluluğu Yayınları, Ankara.

OĞUZ, Müslim (2013), "Manisa'nın Turizm Potansiyeli ve Termal Turizm (18.04.2001)", *Manisa Konuşmaları (2000-2001)*, Yay. Haz.: Ünal Şenel; Nejdet Bilgi; Ferhat Berber. Manisa, ss.158-166.

ÖZDEMİR, Nebi (2011), "Kentlerin Gezgin İmgeleri veya Kent İmgeleri Giydirilen Otobüsler", *Milli Folklor*, S.89, ss.41-53.

SEHEROĞLU, Seda Bilen- GÖKTÜRK, Gökhan (2008), "Kent İmgesi Ekran İlişkisi-Üsküdar Örneği", *İstanbul, 6. Üsküdar Sempozyumu Kitabı*, Cilt 1 ss. 599-608 http://www.uskudarsempozyumu.org/6_sempozyum_cilt_01.pdf (E.T. 12.12.2013)

TÜRE, M. Altan- ŞEFTALİCİ, Sonay – ARKANT, Seçil – İNCİ, Salih (2013), Hediyeelik Eşyada Manisa Markası Projesi, Manisa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Manisa. <http://www.manisahatirasi.com/index.php> (E.T. 12.12.2013)

Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı 2007–2013 (2007), Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara. <http://www.ktbayirimisletmeler.gov.tr/TR,11699/turkiye-turizm-stratejisi.html> (E.T. 12.12.2013)